

## *Cs. Jónás Erzsébet: Kontrasztív szövegsemantikai vizsgálatok (Csehov-drámák magyar fordítása)*

E könyvéért fogadta a nyelvtudomány doktorává az MTA a nemzetközileg elismert kutatót, a Nyíregyházi Főiskola tanszékvezető egyetemi tanárát. Sokévi vizsgálatainak összegzése ez a kor legmagasabb tudományos színvonalán, a szövegtan, a stilisztika és a fordítástudomány eszközeivel. (Csak a 4 nyelven hivatkozott iradalmjegyzék 16 oldal.)

Tudjuk: Csehov nem csak a nálunk legkorábban és az utóbbi száz évben folyamatosan játszott orosz drámaíró. Olyan nagy alkotóink kezdték fordítani, akik maguk is művészei voltak anyanyelvünknek.

A könyvben mind az öt befejezett Csehov-darab valamennyi fordítása (hét „társalótó” műve) elemzésre kerül.

Az 1. fejezet az elméleti alapvetését, ahol a logoepisztéma (kulturátörténeti csomópont) kulcsfogalma szolgál kiindulópontul. Egy gömbmetszet rendkívül szemléletes kétdimenziós sémáján látjuk az 1875–2000 közötti idősíkok viszonyrendszerét, ahol az orosz és a magyar kulturális szemantikai tartalmak megfelelései a nyelvi formát öltött kollektív kulturális emlékezet szerint jelennek meg. Itt fejt ki a szerző a magyar századforduló világismeretének és stílusjegyeinek azon elemeit, amelyek a szövegértelmezésben akkor fontos szerephez jutottak, és a későbbiekben is kihatással vannak a befogadói magatartásra.

A 2. fejezet tartalmazza a tulajdonképpeni kontrasztív szövegegybevetést. Az öt darab (ezen belül a kulcsalakok nyelvén) fordításstiliztikai vizsgálatát tartalmazó alfejezetekben a nyelvi egyénítés vizsgálata az egyes fordítóknál a szituációk leírására épül. A cél nem a fordítások summás minősítése, hanem a darabok születése (1887–1904) és a legkésőbbi magyar fordítások (1973, 1990) között eltelt, több stílustörténeti korszakot átfogó, évszázadnyi idő és stilisztikai hordaléka jellemzése. Itt írja le az egy-egy fordítói stílushoz kötődő nyelvi eszközöket.

A 3. fejezetben találjuk meg összefoglalva a Csehov nyelvére és a magyar fordításokra vonatkozóan a legtipikusabb jelenségek nyelvi vetületű értelmezési tendenciáit: Kosztolányiét a szubjektív líra vonzásában, Tóth Árpádot mint a századelő patetikus közlésének kifejezőjét, az 1945 utáni Gábor Andor, Háy Gyula és Makai Imre törekvéseit a szövegűhőség jegyében, majd Elbert János és Spíró György nyelvi nonkonformizmusát.

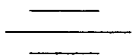
A könyv a fordítások elemzésén keresztül élő jelenségként mutatja be a kultúrák közötti permanens párbeszédét. Előadásmódja a magas tudományos tartalmat mindvégig élvezetes stílusban hozza olvasóközökhöz.

Kisegítő apparátusa jól igazít el a tartalomjegyzék horizontális síkján kívül lelhető vertikális mozzanatok (nevek, tárgyalt fogalmak) hollétéről csakúgy, mint a tárgyalt drámák magyarországi bemutatóinak időrendjéről.

A szöveget záró Csehov magyar drámafordításainak stílusa című 4-4 oldalas magyar, orosz és angol nyelvű minifejezet – kellemes meglepetésként – nem az egyes fejezeteken végig galoppozó és szükségszerűen leegyszerűsítő szokványos rezümé. Legfonto-

sabb konklúzióit interpretációs variánsokként fogalmazza itt újra a szerző három fordítás-típus opponáló stílusában. Ez 1. a polgári bonton és nonkonformizmus („Ivanov”) Gábor A. ill. Elbert J., 2. a finom és szikárabb stílus („Sirály” és „Ványa bácsi”) Háty Gy. és Makai I. tolmácsolásában, valamint 3. a „Három nővér” és a „Cseresznyés kert” olyan költők (Kosztolányi D. és Tóth Á.) fordításában, akik, igaz, orosz nyelvtudás nélkül, német közvetítő nyelvből dolgoztak, ám munkájuk eredményeként a magyar nyelv mesteri remekeit hagyták ránk.

Cs Jónás Erzsébet új könyve – Péter Mihálynak a négy „magyar Anyegin”-t elemző monográfiájával együtt – az egész eddigi magyar ruszisztika csúcsteljesítményei közé tartozik. Mindkettőnek a jelentősége túlmutat az eredeti művek **egyetlen** nyelvére: a velük való ismerkedés **bármely** nyelv és irodalom szakos tanár szellemi horizontját emeli. (Beszenyei György Könyvkiadó, Nyíregyháza, 2001., 306 p.)



DR. DOMONKOS JÁNOS

ny. iskolaigazgató, irodalomtörténész

Budapest

## A Szent László-kori Somogyvár

*„Idvezlégység kegyelmes Szent László király!  
Magyarországnak édes oltalma,  
Szent királyok között drágalátus gyöngy.  
Csillagok között fényességes csillag.”  
(Ének Szent László királyról, 15. század)*

Közel múlt tudományos tanácskozáson a magyar történet, néprajz, régészet, művészettörténet-tudomány jeles ismerői határozták meg a Szent László-kori Somogyvárt. Gondolataikat, tudomány eredményeiket közli a Kaposvárott napvilágot látott *Dr. Magyar Kálmán szerkesztette: Szent László és Somogyvár* c. kötet.

Somogyvár ma: a Balaton déli oldalánál Balatonboglár és Kaposvár közötti út mentén lévő nagyközség. A középkori bazilika és bencés apátság régészetileg feltárt és rekonstruált romkertje a 170 m magas kapuvárhegy fennsíkján található, melyet hajdan a Nagyberki Balaton víztükre ölelte körül (vizét csak a 19. sz. első harmadában csapolták le) jelezve a „magyar tenger” középkori igen magas vízállását. Ide csak dél felől vezetett fel út, mert évszázadokkal ezelőtt a „hegy” nyugati oldalán kikötő is volt.

Kilenc évszázaddal ezelőtt a korabeli Európa szeme a magyarországi Somogyvárra figyelt, hisz I. László irányításával részt vállaltunk a pápaság és Német-Római Császárság küzdelmeiben.

A 11. sz. 70-es éveiben (egyidőben a gamszentbenedeki monostor templom munkálataival) indult meg a nagyszabású, királyi alapítású és méretű építkezés, kettős célkitűzéssel. Egyrészt a székesegyház saját temetkezési helyéül jelölte ki László király: másrészt az itteni Szent Benedek-rendi apátságot – külpolitikai céllal – a francia Saint Gilles-i